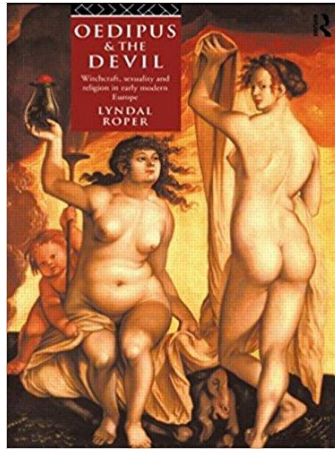

บทวิจารณ์หนังสือ

ภัทรรัตน์ พันธุ์ประสิทธิ์¹

ชื่อหนังสือ : *Oedipus and the Devil: Witchcraft, Sexuality and Religion in Early Modern Europe*
ผู้แต่ง : Lyndal Roper
สำนักพิมพ์ : Routledge
ปีที่พิมพ์ : 1994
จำนวนหน้า : 254 หน้า

¹ อาจารย์ประจำสำนักนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

แนวทางการศึกษาทางประวัติศาสตร์ได้รับการแตกแขนงแยกย่อยออกเป็นหลายสาขา และมีการใช้ระเบียบวิธีวิจัยหรือแนวคิดใหม่ๆ จากหลากหลายสาขามาประยุกต์มากขึ้น เพื่อเป็นการขยายพรมแดนการศึกษาทางประวัติศาสตร์ออกไปและอาจจะทำให้นักวิชาการหรือผู้ที่สนใจสามารถมองเห็นแง่มุมทางสังคมได้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น งานของ Lyndal Roper (2005) ก็เป็นงานอีกชิ้นหนึ่งที่พยายามจะเสนอแนะแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์แบบใหม่ๆ เช่นกัน นั่นคือการเสนอให้ใช้แนวคิดทางจิตวิทยาและจิตวิเคราะห์เข้ามาช่วยอธิบาย ปรากฏการณ์ของสังคมหรือกลุ่มคนในช่วงเวลาหนึ่งๆ ซึ่งในที่นี้คือสังคมเยอรมันในยุคก่อน สมัยใหม่ ดังที่ปรากฏเป็นชื่อหนังสือว่า *Oedipus and the Devil: Witchcraft, Sexuality and Religion in Early Modern Europe* อันมีนัยยะถึงปมอีดีปัส (Oedipus) ที่นักจิตวิทยา ชาวเยอรมัน ซิกมุนด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ได้เสนอเอาไว้เกี่ยวกับปมทางเพศที่ส่งผล ต่อผู้ชายและผู้หญิงนั่นเอง

แนวคิดนี้ไม่ใช่แนวคิดใหม่ที่ไม่เคยมีใครนำเสนอมาก่อน ตรงกันข้าม นักประวัติศาสตร์สังคมหลายคนเคยศึกษาถึงปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในเวลาไม่นาน หรือเกิดขึ้นโดยมีลักษณะเฉพาะตัว เช่น งานของ Robert Darnton (1985) เรื่อง *The Great Cat Massacre* ที่ศึกษาการฆ่าแมวจำนวนมากในช่วงทศวรรษ 1730 ของฝรั่งเศส และ อธิบายว่าเป็นผลสืบเนื่องมาจากแรงกดดันและความไม่พอใจของเด็กฝึกงานที่เห็นว่าเจ้านาย ของตนดูแลแมวเป็นอย่างดี ในขณะที่พวกตนเองต้องกินอยู่อย่างลำบาก ดังนั้นเพื่อเป็นการ ต่อต้านเจ้านายและแสดงให้เห็นถึงความไม่พอใจ จึงเกิดการฆ่าแมวจำนวนมากโดยการทุบตี อย่างทารุณ Darnton เสนอว่าเป็นเสมือนการประท้วงโดยกลุ่มผู้ใช้แรงงานเป็นครั้งแรกๆ ทั้งยังเป็นความพยายามที่จะอธิบายปรากฏการณ์หนึ่งๆที่เกิดขึ้นในสังคมโดยไม่ได้จำกัดอยู่ เพียงการทำความเข้าใจบริบทและเงื่อนไขของสังคมและคนในสังคมเท่านั้น ยังรวมไปถึงความ พยายามทำความเข้าใจคนในสังคมโดยใช้กรอบอารมณ์ความรู้สึกและจิตวิทยาเข้ามาร่วมด้วย งานของ Roper ก็วางอยู่บนพื้นฐานความคิดในลักษณะเดียวกันกับงานของ Robert Darnton นั่นคือความพยายามที่จะทำความเข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆในสังคมได้มากขึ้นผ่าน ทางการวิเคราะห์ทางอารมณ์ความรู้สึกและจิตวิเคราะห์ของปัจเจกบุคคลภายใต้บริบทของ สังคมเยอรมันในยุคเปลี่ยนผ่านหรือยุคที่เข้าสู่ยุคก่อนสมัยใหม่ (early modern) นอกจากนี้

ยังเป็นการพยายามที่จะเข้าใจความไม่เป็นเหตุเป็นผลของการกระทำของปัจเจกบุคคลที่ปรากฏอยู่คือความของศาลเยอรมัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวของการไล่ผี การถูกวิญญูณร้ายเข้าสิง พฤติกรรมของแม่มด ฯลฯ ทั้งหมดนี้หากมองผ่านสายตาของคนยุคใหม่ย่อมจะเป็นเรื่องของความไร้ตรรกะหรือไม่สามารถอธิบายได้ อย่างไรก็ตาม Roper ได้เสนอว่าประเด็นเหล่านี้สามารถเข้าใจได้ผ่านมุมมองของจิตวิเคราะห์และปมทางเพศ

งานของ Roper มีจุดเน้นอยู่ที่การเชื่อมโยงระหว่างความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและความเชื่อทางศาสนาที่ดำเนินมาถึงจุดเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ นั่นคือการปฏิรูปทางศาสนา (The Reformation) และการเกิดขึ้นของนิกายโปรเตสแตนต์ พร้อมกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่กำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านจากยุคกลางไปสู่ยุคก่อนสมัยใหม่ การเกิดขึ้นของชนชั้นกลางและพ่อค้า ความเสื่อมของระบบฟิวดัลและความเสื่อมศรัทธาจากศาสนาคริสต์ ทั้งหมดนี้ได้นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงหลายอย่างและที่สำคัญคือ ส่งผลให้เกิดวิกฤติอัตลักษณ์ทางเพศของความเป็นชายและความเป็นหญิง (gender crisis) หรืออีกนัยหนึ่ง คือ ปรากฏการณ์นี้ทำให้เกิดการนิยามหรือสร้างความเป็นชายและความเป็นหญิงขึ้นมาใหม่ทดแทนของเดิมเนื่องจากความขัดแย้งทางความคิดและอุดมการณ์ระหว่างศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิกกับนิกายโปรเตสแตนต์นั่นเอง

งานชิ้นนี้ได้เชื่อมโยงบริบทข้างต้นเข้ากับเหตุการณ์หลายอย่าง เช่น การล่าแม่มด การปราบผี (exorcism) การเปลี่ยนผ่านของแนวคิดเทววิทยา วิกฤติความเป็นชาย แนวคิดเกี่ยวกับบาปชานและปีศาจ ตลอดจนการใช้เวทมนต์และคุณไสย ฯลฯ ในช่วงยุคก่อนสมัยใหม่ในยุโรป โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเมืองต่างๆ ของเยอรมัน หนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่ ความสำคัญของความไม่เป็นเหตุเป็นผล ความสำคัญของร่างกาย และสุดท้ายคือการเชื่อมโยงระหว่างสองหัวข้อแรกเข้ากับประเด็นทางเพศ นอกจากนี้เนื้อหาใน 3 ส่วนยังได้ถูกแบ่งแยกออกมาอีกเป็น 10 บท แต่ละบทมีจุดเชื่อมโยงกันคือความพยายามที่จะหาคำตอบเกี่ยวกับประเด็นเพศสภาวะและจิตวิเคราะห์ภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลงของสังคม แต่ละบทได้แก่

1. Introduction
2. Was there a crisis in gender relations in sixteenth-century Germany?
3. Will and honour: sex, words and power in Augsburg criminal trials
4. Sexual utopianism in the German Reformation
5. Blood and codpieces: masculinity in the early modern German town
6. Stealing manhood: capitalism and magic in early modern Germany
7. Drinking, whoring and gorging: brutish indiscipline and the formation of Protestant identity
8. Exorcism and theology of the body
9. Witchcraft and fantasy in early modern Germany
10. Oedipus and the devil

ซึ่งในที่นี้จะหยิบยกเนื้อหาหลักมาอภิปรายเพียงบางส่วนที่จะทำให้เห็นภาพความเชื่อมโยงของแต่ละประเด็นที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของวิกฤติอัตลักษณ์ทางเพศและความสัมพันธ์ระหว่างเพศชายและหญิง ความขัดแย้งระหว่างผู้ชายกับผู้ชาย การควบคุมหญิงสาวของนักบวชนิกายคาทอลิกและการล่าแม่มดที่สัมพันธ์กับความรู้สึกอิจฉาริษยาของผู้หญิง เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนมากขึ้นของกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคมตะวันตกในช่วงเวลาก่อนสมัยใหม่ ที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อทางศาสนา การขยายตัวทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งล้วนแล้วแต่ส่งผลต่อผู้ชายและผู้หญิง หรืออีกนัยหนึ่งคือมิติทางเพศสภาวะนั่นเอง

ส่วนแรกของหนังสือนำเสนอเกี่ยวกับวิกฤติอัตลักษณ์ทางเพศหรือการสถาปนาความเป็นชายและความเป็นหญิงแบบใหม่ในยุคปฏิรูปศาสนาตั้งที่ได้เกริ่นไปในข้างต้น เนื่องจากการเกิดขึ้นของศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ ทำให้เกิดการตั้งคำถามและเกิดแนวคิดที่แตกต่างออกไปจากเดิม ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของเทววิทยา ความเชื่อทางศาสนาและการประกอบพิธีกรรม ความสัมพันธ์ระหว่างทางโลกกับทางศาสนา ฯลฯ ทั้งหมดล้วนหล่อหลอมให้เกิดความแตกต่างทางความคิดที่เกี่ยวกับเพศสภาวะทั้งสิ้น ในช่วงนี้นักบวชและนักคิดที่เชื่อในหลักของนิกายโปรเตสแตนต์พยายามจะ “สถาปนา” ความหมายและ

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงขึ้นมา เช่นเดียวกับประเด็นของศีลธรรมและการยึดมั่นในหลักศาสนา เช่น การแต่งงานได้กลายมาเป็นหมุดหมายสำคัญของชีวิตที่ทุกคนจะต้องบรรลุ เนื่องจากถือว่าการแต่งงานคือการทำให้ชีวิตเกิดความสมบูรณ์ ผู้ชายจะกลายมาเป็นหัวหน้าครอบครัว และผู้หญิงจะมีหัวหน้าครอบครัวที่เป็นหลักให้กับชีวิตของตน หรืออีกนัยหนึ่งครอบครัวเป็นเสมือนสถาบันหนึ่งที่ประกอบไปด้วย “ผู้นำ” คือสามี และ “ผู้ใต้บังคับบัญชา” คือภรรยา นั่นเอง ทั้งนี้คู่แต่งงานก็จำเป็นจะต้องยึดถือหลักศีลธรรมของศาสนาเอาไว้อย่างเคร่งครัดอีกด้วย

เมื่อวางอยู่บนพื้นฐานที่เน้นความสำคัญของสถาบันครอบครัวและความสัมพันธ์ของคู่แต่งงานที่ถูกต้องตามหลักศาสนา ทศนคติต่อโสเภณีในมุมมองของนิยายโปรแตสแตนท์ก็เปลี่ยนไปเช่นกัน โสเภณีไม่ได้เป็นจุดสนใจของศาสนามากเท่ากับกลุ่มผู้หญิงที่กระทำผิดทางเพศตามหลักศาสนา หรืออีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่าศาสนาคริสต์นิกายโปรแตสแตนท์ไม่ได้มองผู้หญิงโดยแบ่งเป็นสองกลุ่ม คือ ผู้หญิงที่น่านับถือ และผู้หญิงที่ไม่มีเกียรติและไม่น่านับถือ (โสเภณี) หากแบ่งออกเป็น ผู้หญิงที่ประพฤติถูกต้องตามทำนองคลองธรรมของการแต่งงาน และผู้หญิงที่กระทำผิดทางเพศ อีกนัยหนึ่งคือการ “เบลอ” หรือทำให้เส้นแบ่งระหว่างโสเภณีกับผู้หญิงที่คบชู้หรือกระทำผิดทางเพศเลือนหายไป กลายเป็นว่าผู้หญิงที่มีเพศสัมพันธ์นอกเหนือจากเพศสัมพันธ์จากการแต่งงานนั้นไม่เหมาะสมทั้งหมดนั่นเอง ไม่ว่าจะเป็นการคบชู้หรือการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานก็ถือว่าเป็นความผิดทางเพศทั้งสิ้น ดังนั้นหลังจากแต่งงานแล้ว สำหรับผู้ชายก็ต้องหยุดไปช่องและเที่ยวโสเภณี ขณะเดียวกันผู้หญิงก็ต้องกลายมาเป็นผู้ดูแลบ้านช่องของตนเอง ห้ามคบชู้หรือกระทำผิดกรรมที่ไม่เหมาะสมทางเพศทั้งหมดนี้วางอยู่บนพื้นฐานของสถานภาพ ชนชั้น และเกียรติของคนๆหนึ่งที่จะได้รับการยอมรับจากสังคม

ด้วยพื้นฐานแนวคิดที่ว่าด้วยความเป็นผู้หญิงจึงนำมาสู่ประเด็นต่อมา คือ แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นชาย ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายกับผู้ชายก็ไม่ได้เป็นไปอย่างราบรื่นนัก แต่ในยุคสมัยที่สมาคมพ่อค้าและช่างฝีมือ (guild) มีบทบาทสูงในการเป็นผู้ฝึกฝีมือและเป็นการรวมตัวของผู้ชาย มันทำให้เกิดเป็นแรงกดดันและการแข่งขันระหว่างผู้ชายอย่างเข้มข้น ในด้านแรก คือการแข่งขันระหว่างสมาคมหนึ่งกับอีกสมาคมหนึ่ง กล่าวคือสมาคม

ช่างฝีมือในขณะนั้นเป็นเสมือนพื้นที่ในการแสดงออกถึงเกียรติยศและศักดิ์ศรีของเหล่าชายชาตรีที่สังกัดแต่ละสมาคม จะเห็นได้ชัดในกรณีที่สมาคมมีการจัดงานเฉลิมฉลอง งานรื่นเริง หรือแม้แต่งานแต่งงาน บนเวทีนอกจากจะเป็นที่อวดอ้างความยิ่งใหญ่ ยังเป็นพื้นที่ที่มีการประลองกำลังและต่อสู้กันอยู่บ่อยครั้ง ศักดิ์ศรีของสมาคมจึงเป็นสิ่งที่หยาบคายไม่ได้ และโดยเฉพาะในกรณีที่มีการตีเหล่าเป็นเสมือนการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชาย และการใช้กำลังเป็นเสมือนการแสดงออกถึงความเป็นชาย ทำให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งและใช้กำลังกันระหว่างกลุ่มผู้ชายอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งในหลายครั้งของการทะเลาะเบาะแว้งเหล่านี้นำไปสู่ความรุนแรงที่อาจควบคุมไม่ได้และเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐหรือความสงบสุขของสังคมในที่สุด

ดังนั้นสิ่งที่รัฐและศาสนาทำ คือ พยายามชี้ให้เห็นอันตรายของการตีเหล่าและการไม่ควบคุมตนเองของผู้ชาย ที่ไม่เพียงส่งผลต่อตนเอง และยังส่งผลต่อบุคคลใต้การปกครองอย่างภรรยาและลูก หรือคนใช้ในครอบครัวอีกด้วย อย่างไรก็ตาม การ “ตอน” ความเป็นชายให้เชื่องกลับทำไม่ได้อย่างสมบูรณ์แบบ เนื่องจากผู้ชายเป็นกำลังหลักในการปกป้องบ้านเมือง ยามศึกสงคราม ดังนั้นการแสดงออกถึงความรุนแรงของเพศชายจึงไม่ใช่สิ่งที่ไม่ควรกระทำ แต่ควรกระทำในเวลาที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อรัฐมากกว่า ความรุนแรงและความเป็นชายในแง่นี้ แม้ว่าในทางหนึ่งจะยังดูป่าเถื่อน แต่ก็ถือว่าเป็นความป่าเถื่อนที่ถูกรัฐและศาสนาควบคุมอยู่อีกชั้นหนึ่งนั่นเอง ดังนั้นความเป็นชายที่ถูกสร้างขึ้นในช่วงเวลานี้ จึงเป็นความเป็นชายที่ต้องควบคุมตนเองอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการกิน ดื่ม เที่ยว เล่น หรือกิจกรรมอื่นๆ ความเป็นชายจึงไม่ใช่เรื่องอิสระเสรีที่สามารถแสดงออกได้ แต่คนที่จะเป็นชายที่น่านับถือหรือเป็นชายที่สมบูรณ์แบบ จะต้องเป็นผู้ชายที่ควบคุมตนเองไม่ให้สนใจต่อ “บาป” และกิจกรรมชั่วร้ายที่ขัดต่อหลักศาสนา

ในด้านที่สองนอกเหนือจากเรื่องการแสดงออกถึงความเป็นชายผ่านความรุนแรงและการประลองกำลังระหว่างสมาคมแล้ว แต่ภายในสมาคมช่างฝีมือหรือกลุ่มผู้ชายกลุ่มอื่นๆ ก็พบว่ามีความขัดแย้งระหว่างคนหนุ่มกับคนแก่เช่นกัน ดังที่ได้กล่าวไปข้างต้นถึงจุดหมายที่ศาสนาได้วางเอาไว้ คือ การแต่งงาน สำหรับผู้ชาย การได้แต่งงานนั้นถือว่าเป็นก้าวสู่ความเป็นผู้ใหญ่อย่างสมบูรณ์ ชายใดที่ยังไม่ได้แต่งงานจะถือว่าไม่มีครอบครัว ไม่มีผู้ได้บังคับบัญชาเป็นของ

ตนเอง ดังนั้น โดยมากชายหนุ่มเหล่านี้ยังคงอาศัยอยู่กับเจ้านายหรือหัวหน้าสมาคม แทบจะไม่มีสิทธิในการตัดสินใจต่างๆ และในหลายกรณีไม่มีสิทธิไปเที่ยวช่อกโสเภณีเนื่องจากอยู่ในสัญญาข้อบังคับที่ทำขึ้นก่อนที่จะได้รับการยอมรับเข้าสมาคมหรือเข้าไปฝึกงานยังบ้านช่างฝีมือ ทำให้เกิดความกดดันต่อชายหนุ่มจำนวนมากที่ไม่อาจจะบายอารมณ์ทางเพศได้ ทั้งยังถูกกดทับจากความเป็นชายที่เหนือกว่าตนเองอีกด้วย

หากจะพิจารณาประเด็นนี้ผ่านทางมุมมองด้านจิตวิเคราะห์ จะพบว่าชายหนุ่มนั้นมีแรงกระตุ้นและความกระตือรือร้นที่จะได้รับความยอมรับทั้งจากสังคมและจากผู้หญิง มีแรงขับทางเพศและฮอโมนของวัยเจริญพันธุ์ แต่กลับถูกเก็บกักเอาไว้จากความเหนือกว่าของชายวัยกลางคนที่เป็นหัวหน้าของตน ดังนั้นสิ่งเหล่านี้ทางหนึ่งจึงได้ถูกระบายออกมาในรูปแบบของการใช้กำลังดังที่อธิบายไปข้างต้น และอีกทางหนึ่งได้แสดงออกผ่านเครื่องแต่งกาย โดยแฟชั่นอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในช่วงนี้คือ กระเปาะ (codpiece) ที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นอย่างสวยงาม กระเปาะเหล่านี้ถูกสวมใส่โดยชายหนุ่ม และได้รับเสียงวิจารณ์ในด้านลบอย่างมากจากชายวัยกลางคน เนื่องจากเห็นว่าเป็นเครื่องแต่งกายที่แสดงออกถึงอวัยวะเพศชายและการมีเพศสัมพันธ์ ความปรารถนาและความหลงใหลในเนื้อหนังมังสา นอกจากนี้การเน้นไปที่อวัยวะเพศของตนจะเป็นเหมือนแรงกระตุ้นที่ทำให้เกิดการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองและจะนำไปสู่การสูญเสีย “เมล็ดพันธุ์” หรืออสุจิโดยเปล่าประโยชน์ ซึ่งนับว่าเป็นบาปอย่างหนึ่งทางศาสนาคริสต์ อย่างไรก็ตามการเกิดขึ้นของแฟชั่นนี้ทำให้เห็นถึงการแสดงความเป็นชายของชายหนุ่มที่ต้องการแสวงหาที่ทางในสังคมของตนเอง กระเปาะถูกทำให้เห็นได้ชัดเจนและโดดเด่น นับหนึ่งอาจเป็นการแสดงให้หญิงสาวได้เห็นคิดไปถึงสิ่งที่อยู่ภายใน มีคำเปรียบเปรยว่าภายใต้กระเปาะนั้นมี “น้ำผึ้งที่หวานที่สุดอยู่ภายใน”

ภาพที่ 1 การสวมใส่ codpiece หรือกระจับในฐานะเครื่องประดับของชายหนุ่มชนชั้นสูง
ระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 15-16

(ที่มา <http://www.cam.ac.uk/sites/www.cam.ac.uk/files/styles/content-580x288/public/news/research/features>)

แม้ว่าการแต่งกายในลักษณะนี้ถูกวิจารณ์อย่างมากว่าไม่เหมาะสมจากเหล่าชายสูงอายุ แพ้ชั้นการแต่งกายของชายหนุ่มก็ยังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เป็นการแสดงให้เห็นถึงความต้องการที่จะต่อต้านอำนาจระหว่างผู้ชายด้วยกันเอง และเป็นการแสวงหาพื้นที่ของชายหนุ่มให้มีที่ทางอื่นในการปรากฏตัวตนต่อสังคม นอกเหนือไปจากสถานภาพที่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของหัวหน้าสมาคมหรือหัวหน้าครอบครัวนั่นเอง

ในขณะที่ผู้ชายถูกรัฐและศาสนาควบคุม ผู้หญิงก็ถูกศาสนาและสังคมเข้าควบคุมทั้งทางร่างกายและจิตใจเช่นกัน ในส่วนที่ว่าด้วยการไล่ผีและเทววิทยาเกี่ยวกับร่างกาย ประเทศเยอรมนีสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 16 ถือเป็นช่วงเวลาของการปะทะกันทางความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายและจิตใจ/จิตวิญญาณ ของศาสนาคริสต์สองนิกายคือนิกายคาทอลิกและนิกายโปรเตสแตนต์ และการปะทะกันทางความคิดในประเด็นนี้ บางส่วนได้สะท้อนผ่านกิจกรรมการไล่ผี (exorcism) หรือวิญญาณชั่วร้ายที่ดำเนินไปถึงจุดสูงสุดราวครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 16 ในทางเทววิทยาเกี่ยวกับร่างกายและจิตใจของมนุษย์ นักบวชคาทอลิกเชื่อว่าจิตใจหรือจิตวิญญาณนั้นสัมพันธ์กับร่างกายและความศรัทธาต่อศาสนาและ

พระผู้เป็นเจ้า ดังนั้นหากใครที่ไม่ศรัทธาต่อพระผู้เป็นเจ้าหรือมีความคิดนอกกรอบ จะส่งผลให้ร่างกายของคนเหล่านั้นผิดปกติ ไม่แข็งแรง มีไข้ผื่นราศึ ป่วยไข้ไม่สบาย ฯลฯ ดังนั้นทางแก้ของความเจ็บไข้ได้ป่วยเหล่านี้คือ การมีศรัทธาอย่างแรงกล้าและเป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักศาสนา เมื่อมองในแง่ี้ จึงเข้าใจได้ว่าทำไมในมุมมองของคาทอลิก แม่มดหรือพวกนอกกรอบจึงมักจะมีตำนานต่างๆ ตามร่างกาย รวมไปถึงคนที่ถูกซาตานครอบงำหรือผีเข้า ก็จะมีความผิดปกติของร่างกาย ดังนั้นนักบวชคาทอลิกจึงจำเป็นต้องดำเนินการไล่ผีและทำให้ดวงวิญญาณชั่วร้ายออกจากร่างของคนที่ถูกครอบงำอยู่ให้ได้นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ในมุมมองของนักบวชโปรเตสแตนต์กลับมองว่าร่างกายและจิตใจนั้นแยกส่วนกัน ดังจะเห็นได้จากการอนุญาตให้นักบวชในนิกายสามารถแต่งงานได้ เนื่องจากเห็นว่าความบริสุทธิ์ของร่างกายกับศรัทธาและความเชื่อทางศาสนา รวมถึงความศักดิ์สิทธิ์นั้นเป็นคนละส่วนกัน นอกจากนี้นิกายโปรเตสแตนต์ยังปฏิเสธความเชื่อของคาทอลิกที่มีต่อพระแม่มารีย์ว่าเป็นหญิงบริสุทธิ์ เนื่องจากเชื่อว่ามิเพียงพระคริสต์เท่านั้นที่สามารถรวมเป็นหนึ่งเดียวกับพระเจ้าได้ ทั้งหมดนี้ส่งผลให้ความศักดิ์สิทธิ์ของพระแม่มารีย์และความศรัทธาต่อศาสนาคริสต์ตามแบบของนิกายคาทอลิกลดลงไปอย่างมาก จึงอาจกล่าวได้ว่าดังนั้นเทววิทยาเกี่ยวกับร่างกายและจิตใจระหว่างคาทอลิกกับโปรเตสแตนต์จึงแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงและส่งผลกระทบต่ออิทธิพลอำนาจของพระสันตปาปาและนักบวชคาทอลิก อย่างไรก็ตามกลุ่มนักบวชคาทอลิกก็ได้หันเน้นเรื่องของการแสวงบุญ อดอาหาร และการชำระตนให้บริสุทธิ์เพิ่มมากขึ้นเพื่อตอบโต้กับความคิดของกลุ่มโปรเตสแตนต์

การต่อสู้ทางความคิดระหว่างนักบวชสองนิกายดำเนินไปอย่างเข้มข้นทั่วยุโรปขณะนั้น และอาจจะกล่าวได้ว่ากรณีของเมือง Augsburg ในประเทศเยอรมนีเป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดของการปะทะกันของสองความคิดและการที่นิกายคาทอลิกสามารถสถาปนาความเชื่อของตนให้เหนือกว่านิกายโปรเตสแตนต์ได้ผ่านทางการทำพิธีไล่ผี เมือง Augsburg ขณะนั้นเจ้าผู้ครองนครคือตระกูล Fuggers ได้สนับสนุนและส่งเสริมนิกายคาทอลิกเป็นอย่างมาก ส่งผลให้นักบวชในนิกายนี้ดำเนินกิจกรรมทางศาสนาอย่างแข็งขัน และการปราบผีก็ได้กลายมาเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทำให้นักบวชคาทอลิกมีอำนาจอย่างมากในการจัดการพวกนอกกรอบและผู้ที่ถูกซาตานครอบงำ โดยผู้หญิงสาวมักจะเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักที่ถูกจัดการ

เนื่องจากเหตุผลที่ว่าผู้หญิงมักจะถูกอธิบายในเชิงศาสนาว่าเป็นเพศที่อ่อนแอและถูกล่วงละเมิดจากวิญญาณชั่วร้ายได้ง่ายกว่าผู้ชาย เพราะโดยธรรมชาติผู้หญิงเป็นเพศที่จิตใจไม่มั่นคงและถูกผูกติดกับร่างกายของตนเองมากกว่าผู้ชายนั่นเอง และโดยเฉพาะผู้หญิงสาวที่ยังไม่ได้แต่งงาน มักจะถูกล่อลวงจากปีศาจให้มีสัมพันธ์ทางเพศด้วยและหลงผิดไปจากศรัทธาบริสุทธิ์ต่อพระเจ้า ในหลายๆ กรณีของการปราบผี คำสารภาพบาปของผู้หญิงสาวมักอ้างถึงการที่ปีศาจมาหาพวกเธอถึงในห้องนอนทุกค่ำคืน มีเพศสัมพันธ์ด้วยและบงการให้ทำเรื่องที่น่าละอายต่างๆ นานา บางกรณีถึงขั้นตั้งครุฑกับปีศาจและต้องทำแท้ง ดังนั้นในแง่นี้ พระแม่มารีย์ที่เป็นที่นับถือของคริสต์ศาสนิกายคาทอลิกจึงเป็นเสมือนสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ให้กับหญิงสาวเหล่านี้ได้ดำเนินรอยตาม

มีอีกหลายกรณีที่ผู้หญิงสาวเหล่านี้เมื่อถูกวิญญาณร้ายเข้าสิงจะเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง กล่าวคือ เสียงพูดจะเปลี่ยนจากเสียงผู้หญิงไปเป็นเสียงของปีศาจที่เป็นเพศชาย มีพลังกำลังมากเกินกว่าปกติ พูดจาหยาบคาย ตะโกนด่าทอล้อเลียนพระเจ้าเป็นเจ้า ฯลฯ ซึ่งหากมองในแง่ของเพศสภาวะจะพบว่าสิ่งเหล่านี้คือลักษณะของเพศชายที่ผู้หญิงสาวได้แสดงออกมา ดังนั้นนักบวชคาทอลิกจึงต้องดำเนินการไล่ผี หรืออีกนัยหนึ่งคือการทำให้ผู้หญิงสาวเหล่านี้กลับมาเป็นผู้หญิง และเลิกแสดงท่าทางของความเป็นผู้ชายนั่นเอง

ในช่วงก่อนทศวรรษ 1560 ของเมือง Augsburg มีไม่กี่กรณีที่ผู้หญิงสาวจะถูกกล่าวหาว่านอกรีตหรือถูกไล่ผี แต่ในช่วงทศวรรษ 1560-1580 พบว่ามีถึง 11 คนและทศวรรษ 1580-1600 มีถึง 36 คนที่ถูกกล่าวหาว่าใช้เวทย์มนต์ เรียกได้ว่าบัพทบาทของนักบวชคาทอลิกพุ่งสูงขึ้นอย่างมากก่อนที่จะลงหลักปักฐานได้อย่างเข้มแข็งในช่วงปลายของคริสต์ศตวรรษที่ 16 ในระหว่างนี้นักบวชคาทอลิกโปรเตสแตนต์ก็ยังคงเสนอถึงความผิดปกติของผู้หญิงสาว ว่าไม่ได้มีผลมาจากความไม่ศรัทธาในศาสนา แต่เป็นผลมาจากความผิดปกติของร่างกายที่สามารถอธิบายในเชิงการแพทย์มากกว่าจะเป็นด้านศาสนาอย่างที่นักบวชคาทอลิกพยายามจะอวดอ้าง

จะเห็นได้ว่า มีหลายมิติที่เกี่ยวพันกันในประเด็นของการปราบผี กล่าวคือมีทั้งการต่อสู้และการปะทะกันของความเชื่อระหว่างคริสต์ศาสนาสองนิกายในช่วงเวลาที่มีการปฏิรูปทางศาสนาในเยอรมันกำลังดำเนินไปอย่างเข้มข้น รวมไปถึงมิติของเพศสภาวะที่ผู้หญิงมักจะถูก

มองว่าเป็นเพศที่อ่อนแอและถูกล่อลวงได้ง่ายกว่าผู้ชาย และการควบคุมร่างกายและจิตใจของผู้หญิง ผู้หญิงสาวที่ยังไม่ได้แต่งงานย่อมมีความเสี่ยงที่จะออกนอกการควบคุมของผู้ชายได้ง่ายกว่าหญิงที่แต่งงานแล้ว ร่างกายของพวกเธออาจจะตกเป็นเหยื่อของการปีศาจได้และทำให้พวกเธอออกนอกกริดนอกรอยความเป็นผู้หญิงที่ดี ผู้หญิงบางส่วนมีความผิดปกติของร่างกายและอารมณ์ ส่งผลให้แสดงออกมาในลักษณะที่ไม่เหมือนกับมาตรฐานของผู้หญิงที่สังคมต้องการ ผู้หญิงเหล่านี้จึงถูกตัดสินว่ากำลังถูกปีศาจหรือซาตานเข้าครอบงำ ทางเดียวที่จะแก้ไขเรื่องเหล่านี้ได้คือต้องให้นักบวชชายเป็นผู้ "ปราบ" และขับไล่เอาวิญญาณชั่วร้าย รวมถึงความพยายามที่จะเลียนแบบความเป็นชายออกไปให้หมดสิ้น ดังนั้นพระแม่มารีผู้บริสุทธิ์จึงสัมพันธ์กับการปราบผีและถูกสถาปนาให้เป็นต้นแบบสำหรับผู้หญิงสาวในยุคก่อนสมัยใหม่ของเยอรมันด้วยเหตุผลนี้เอง

อย่างไรก็ตามในเชิงศาสนา นักบวชทั้งสองนิกายของศาสนาคริสต์ไม่เพียงแต่ต้องการควบคุมผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงาน แต่ยังเชื่อว่าผู้หญิงไม่มีทางหลุดพ้นจากความเฝ้าวนของบาปได้ ผู้หญิงวัยกลางคนหรือผู้หญิงที่หมดประจำเดือนแล้วก็เป็อีกเป้าหมายหนึ่งที่ถูกล่าว่าหาว่าเป็นแม่มด การล่าแม่มดหรือการไต่สวนเกี่ยวกับการเป็นแม่มดในสังคมยุโรปนั้นแพร่หลายอย่างมากในช่วงรอยต่อระหว่างปลายยุคกลางถึงยุคก่อนสมัยใหม่ มีความพยายามจากนักวิชาการหลายคนที่จะอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวว่ามีจุดรวมหรือจุดแตกต่างกันอย่างไรบ้างในแต่ละพื้นที่ของยุโรป และเมือง Augsburg ประเทศเยอรมันก็เป็นอีกหนึ่งเมืองที่มีการไต่สวนและทรมานผู้ที่ถูกล่าว่าหาว่าเป็นแม่มดไปจำนวนมาก สิ่งหนึ่งนี้อาจเรียกว่าเป็นลักษณะเฉพาะของการล่าแม่มดในเมืองนี้ คือการที่ส่วนมากของผู้ถูกล่าหาจะเป็นผู้หญิงวัยกลางคนจนถึงวัยชราที่ทำหน้าที่ดูแลแม่และลูกหลังจากการคลอด มากกว่าจะเป็นผู้หญิงวัยรุ่นหรือยังไม่ได้แต่งงาน

ผู้เขียน Lyndal Roper เสนอว่า การกล่าวหาว่าใครเป็นแม่มดที่เมือง Augsburg มักจะเป็นกรณีระหว่างผู้หญิงกับผู้หญิง ผู้กล่าวหาจำนวนมากรู้จักสนิทสนมกับผู้ที่ถูกล่าหามาเป็นเวลานาน และทั้งๆ ที่ตระหนักดีว่าข้อกล่าวหาของตนจะทำให้ผู้ถูกล่าหาต้องถูกพิจารณาไต่สวน หรืออาจจะจบลงที่ความตาย แต่ผู้หญิงจำนวนมากก็ยังออกมาร้องเรียนและยินดีที่จะเป็นพยานบอกเล่าเรื่องราวการกระทำนอกรีตหรือการใช้เวทมนต์คาถาของผู้ที่ถูก

กล่าวหาอยู่ดี และประเด็นสำคัญที่ทำให้เกิดข้อกล่าวหาเหล่านี้ คือ ประเด็นเกี่ยวกับการฆ่า หรือทำร้ายเด็กแรกเกิด รวมถึงแม่ที่เพิ่งให้กำเนิด

เนื้อหาที่ถูกบอกเล่าจากพยานมักจะอ้างว่า ทารกไม่สามารถดูดนมจากอกแม่ของตัวเองได้ ขณะที่สามารถดูดนมจากผู้หญิงคนอื่นๆ ได้อย่างไม่มีปัญหา บางรายป่วยไข้โดยไม่รู้สาเหตุ แม่มือใหม่บางคนอ้างว่าสาวใช้ใส่ผงบางอย่างลงไปในการอาหารทำให้ตนเองเจ็บป่วย ไม่สามารถให้นมได้หรือไม่มีน้ำนมออกมา หรือแม้แต่ความผิดปกติของสมาชิกในครอบครัวที่เกิดขึ้นหลังจากที่สาวใช้ออกจากบ้านไป ทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการให้นม ความสมบูรณ์แข็งแรงของแม่และเด็กแรกเกิดที่ปัญหาล้วนมาจากการดูแลของหญิงรับใช้ที่ถูกว่าจ้างมา หรืออีกนัยหนึ่งคือแม่มดนั่นเอง

หญิงรับใช้ทำหน้าที่ดูแลแม่และเด็กที่เกิดใหม่มักจะเป็นผู้หญิงวัยกลางคนขึ้นไป ในทางสังคม ผู้หญิงกลุ่มนี้ต้องย้ายที่ทำงานไปเรื่อยๆ ตามที่ละครบอครัวจะว่าจ้าง ไม่มีครอบครัว หรือลูกเป็นของตนเอง ไม่ได้มีสถานภาพทางสังคมที่สูงส่ง ในด้านของความเป็นหญิง ผู้หญิงวัยกลางคนถือว่าเป็นวัยที่เสื่อมถอยด้านความสมบูรณ์ ไม่มีความชุ่มฉ่ำของสตรีเพศ ไม่มีสามี หมดประจำเดือน ไม่มีความสามารถที่จะให้กำเนิดเด็กเป็นของตนเองได้อีกต่อไป เมื่อเข้าไปทำงานในบ้านที่กำลังเต็มไปด้วยความยินดีกับการมาถึงของสมาชิกใหม่และความสุขของแม่มือใหม่ จึงทำให้ผู้หญิงเหล่านี้เกิดความอิจฉาริษยาขึ้นมาได้โดยง่าย

นอกจากนี้ ในมุมมองของแม่ที่เพิ่งให้กำเนิดทารก เป็นที่ทราบดีว่าในอดีต อัตราการเสียชีวิตระหว่างคลอดและหลังคลอดของทั้งแม่และเด็กนั้นมีสูงมาก การผ่านพ้นสภาวะดังกล่าวมาได้อย่างฉิวเฉียดทำให้แม่เกิดความเครียดและแรงกดดันอย่างมาก เกิดความกลัวที่ลูกของตนอาจจะเสียชีวิตจากการดูแลที่ไม่ดีพอ และที่สำคัญคือ ในช่วงระยะเวลา 6-8 สัปดาห์ จะเป็นช่วงเวลาแม่มือใหม่ถูกแยกออกจากครอบครัวและสังคม ซึ่งอาจเรียกว่าคล้ายคลึงกับการอยู่ไฟในสังคมไทย บางรายอาจกินเวลานานกว่านั้น ในระยะนี้แม่จะถูกกันออกจากชีวิตทางโลกหรือชีวิตแต่งงาน รวมถึงการมีความสัมพันธ์กับสามีอย่างสิ้นเชิง แม่มือใหม่จะถูกแยกไปอยู่ในโลกของผู้หญิง นอนอยู่บนเตียงเพื่อพักผ่อนตลอดเวลา เมื่อระยะการพักผ่อนเสร็จสิ้นลงก็จะต้องเข้าโบสถ์ทำพิธีล้างบาปเพื่อกลับเข้าสู่โลกของชีวิตคู่อีกครั้ง

ดังนั้นหญิงรับใช้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลแม่และเด็กจึงก้าวเข้ามาเป็นนายหญิงของบ้านชั่วคราว แทนที่แม่บ้านตัวจริงจนกว่าจะแข็งแรงขึ้น

เมื่อมองในแง่นี้ จะเห็นว่าความอิจฉาริษยาของแม่ตัวจริงเริ่มเพิ่มมากขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะแรงกดดันจากสภาวะหลังคลอด หรือหากจะอธิบายด้วยการแพทย์ในยุคปัจจุบัน อาจจะเรียกได้ว่าเป็นความเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมนและสภาวะซึมเศร้าหลังคลอด นอกจากนี้ผู้เป็นแม่เริ่มมองสาวใช้ด้วยความไม่พอใจที่ถูกแย่งความรักจากครอบครัวและเป็นผู้ใกล้ชิดกับลูกของตนไป จึงไม่น่าแปลกใจที่ความไม่พอใจเหล่านี้จะกลายมาเป็นความเกลียดชังในที่สุด และเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝัน เช่น การเสียชีวิตของเด็กทารก ความเจ็บไข้ไม่สบายทั้งของเด็กและของแม่ แน่แน่นอนว่าผู้ที่ต้องรับผิดชอบคือสาวใช้นั่นเอง

ด้วยความคิดว่าสาวใช้วัยกลางคนเป็นผู้ที่ไม่มีอะไรเป็นของตัวเองเหมือนกับนายหญิงของบ้านที่เพิ่งให้กำเนิด ทั้งยังไม่มีความสามารถที่จะมีลูกเองอีกแล้ว ทำให้สาวใช้เหล่านี้ถูกตราหน้าว่าเป็นแม่หมด เนื่องจากเป็นผู้รับผิดชอบดูแลเรื่องความเป็นอยู่และอาหารการกินของแม่และเด็ก ทั้งยังสามารถเข้าถึงของเสียต่างๆ ของร่างกาย เช่น รกเด็ก ผม เล็บ เลือด ฯลฯ ที่เหมาะกับการนำไปทำคุณไสยหรือเวทมนต์ นัยว่าเพื่อสูบเอาความอ่อนวัยและพลังงานเข้าไปเสริมให้กับร่างกายตนเอง สาวใช้เหล่านี้จึงถูกมองว่ากำลังอิจฉาริษยานายหญิง และความอิจฉานั้นเป็นบาปสำคัญหนึ่งในเจ็ดประการของคริสต์ศาสนาอีกด้วย ที่เชื่อกันว่าความอิจฉาจะนำไปสู่การกระทำที่ชั่วร้ายอื่นๆ ทั้งหมดนี้จึงนำไปสู่การกล่าวหาว่าผู้หญิงเหล่านี้เป็นแม่หมด

ปรากฏการณ์การล่าแม่หมดที่อายุเฉลี่ยวัยเจริญพันธุ์นี้เกิดขึ้นเพียงไม่นาน คือระหว่าง ค.ศ. 1650-1700 เท่านั้น เป็นไปได้ว่าช่วงเวลาดังกล่าวอยู่ในบริบทของสภาวะหลังสงคราม 30 ปีของเยอรมัน ส่งผลให้ผู้คนกังวลเกี่ยวกับการสูญเสียเด็กทารกที่จะส่งผลต่อการขยายจำนวนประชากรอย่างมาก หลังจากปี 1700 เป็นต้นไป แบบแผนของการกล่าวหาเกี่ยวกับแม่หมดจะเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิงโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาจากกรอบของ “วัย” หรือ “อายุ” นั่นคือแบบแผนของการกล่าวหาแม่หมดจะพุ่งเป้าไปที่แม่หมดที่เป็นเด็กๆ หรือมีอายุไม่มากแทนที่จะเป็นผู้หญิงในวัยกลางคนเช่นเดิม

การล่าแม่หมด จึงไม่ใช่ประเด็นที่สามารถจะพิจารณาโดยรวมเป็นเนื้อเดียวกันได้ ตรงกันข้าม มันมีลักษณะเฉพาะตัวที่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางสังคม ช่วงเวลา และอารมณ์ความรู้สึกของ

ผู้คนในขณะนั้น ไม่จำเป็นว่าในพื้นที่หนึ่งๆ จะมีรูปแบบของการล่าแม่มดที่เหมือนกันเสมอไป แต่กลับมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้การล่าแม่มดยังไม่ได้ขึ้นอยู่กับแรงกดดัน หรือความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองเท่านั้น แต่ยังคงจะถูกพิจารณาจากมุมมองของเพศภาวะและจิตวิเคราะห์เช่นกัน การล่าแม่มดแห่งเมือง Augsburg จึงเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นได้เป็นอย่างดี ถึงความขัดแย้งระหว่างเพศหญิงที่มีสถานะทางสังคม ครอบครัว และช่วงวัยที่แตกต่างกัน

ทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่างานของ Roper ได้พยายามถักทอภาพของสังคมเยอรมันในกระแสความเปลี่ยนแปลงที่กำลังดำเนินไปสู่ยุคสมัยใหม่ หลายกรณีที่ถูกยกตัวอย่างในหนังสืออาจจะถูกพิจารณาว่าเป็นเพียงการกระทำที่ไม่สมเหตุผลสมผลของผู้หญิง ความแค้นแค้นชิงอำนาจ อิจฉาริษยา ทั้งหมดเป็นเพียงพฤติกรรมของมนุษย์ทั่วไปที่ไม่มีวันเปลี่ยน อย่างไรก็ตาม อารมณ์ความรู้สึกเหล่านี้ไม่อาจเกิดขึ้นลอยๆ หากสัมพันธ์กับบริบทของสังคมและเศรษฐกิจอย่างมาก และแน่นอนว่าสัมพันธ์กับความแตกต่างทางเพศที่ส่งผลให้ผู้หญิงและผู้ชายมีการแสดงออกหรือที่ท่าที่ต่างกันต่อเหตุการณ์ทั้งหมด เมื่อมองผ่านแว่นของจิตวิเคราะห์และปมทางเพศในใจของมนุษย์ จึงทำให้ภาพของคนในประวัติศาสตร์มีชีวิตขึ้นมาได้อีกครั้ง อดีตจึงไม่ใช่เรื่องที่ไม่อาจอธิบายได้อีกต่อไป

สรุป

จนถึงปัจจุบันการศึกษาเกี่ยวกับยุคก่อนสมัยใหม่ของยุโรปก็ยังคงเป็นที่สนใจของนักวิชาการทั่วโลก เนื่องจากยุคสมัยดังกล่าวเป็นช่วงเวลาแห่งความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญมากที่สุดยุคหนึ่งของประวัติศาสตร์ตะวันตก กล่าวคือเป็นยุคที่ระบบระเบียบของสังคมในยุคพิวตัลหรือยุคกลางเริ่มเสื่อมสลาย การเกิดขึ้นของความคิดและกลุ่มคนใหม่ๆ ทั้งหมดนี้ทำให้คนในสังคมรู้สึกไม่มั่นคงทางจิตใจอย่างมาก เช่นเดียวกับกับความเปลี่ยนแปลงของอัตลักษณ์ทางเพศของผู้ชายและผู้หญิงที่อาจกล่าวได้ว่าทั้งได้รับอิทธิพลจากบริบททางสังคมขณะนั้น และเช่นเดียวกันก็เป็นตัวแปรสำคัญของความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของคนในสังคมเช่นเดียวกัน จึงเป็นไปได้ที่จะเข้าใจยุคก่อนสมัยใหม่ของยุโรปโดยไม่คำนึงถึงความ

เปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ความรู้สึก ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนที่วางอยู่บนบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และศาสนาที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปได้เลย

นอกจากนี้อีกสิ่งที่ไม่อาจละเลยคือเรื่องราวของคนหรือปัจเจกบุคคลที่ยังหลงเหลือในหน้าประวัติศาสตร์ นักประวัติศาสตร์จำนวนมากมักจะมองภาพรวมของสังคมหรือพื้นที่ที่ตนเองศึกษา มากกว่าที่จะเจาะลึกลงไปในเรื่องละเอียดเพื่อวิเคราะห์กรณีศึกษาของคนไม่กี่คน รวมถึงการมองข้ามหรือละเลยที่จะให้คำอธิบายต่อเหตุการณ์บางอย่างที่ดูไม่เข้ารูปเข้ารอย หรือดูไร้เหตุผลเมื่อพิจารณาจากแง่มุมสมัยใหม่ อย่างไรก็ตาม นี่อาจเรียกได้ว่าเป็นจุดสำคัญจุดหนึ่งของการอธิบายประวัติศาสตร์โดยเฉพาะประวัติศาสตร์สังคม การมองเห็นหรือพยายามทำความเข้าใจความคิดหรือระบบความคิดของคนในประวัติศาสตร์ในฐานะความคิดของปัจเจกบุคคลที่มีลักษณะเฉพาะตัวหากยังคงเชื่อมต่อกับสังคม หรือการพยายามทำความเข้าใจสิ่งที่ไม่เป็นเหตุเป็นผลของมนุษย์ภายใต้กรอบของจิตวิเคราะห์ (understanding irrational situations) ย่อมจะเป็นการเปิดทางให้กับการทำความเข้าใจประเด็นอื่นๆต่อไปในอนาคตอย่างไม่อาจจะปฏิเสธได้

กล่าวโดยสรุป หนังสือ *Oedipus and the Devil: Witchcraft, Sexuality and Religion in Early Modern Europe* ได้เผยให้เห็นแง่มุมใหม่ๆ ที่ทรงคุณค่าต่อการศึกษาอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของการศึกษาประวัติศาสตร์สังคมและการศึกษาประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเพศภาวะ การแสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวพันที่แยกไม่ออกระหว่างศาสนา เพศ อารมณ์ความรู้สึกและจิตวิเคราะห์ ประเด็นเกี่ยวกับเพศและเพศภาวะยังได้รับการกล่าวถึงไม่มากนักในแวดวงวิชาการไทย และแม้แต่วาดวงวิชาการตะวันตกเองเพศภาวะในประวัติศาสตร์ยังนับว่าเป็นสาขาวิชาใหม่ที่ต้องการได้รับการต่อยอดออกไปเพื่อเติมเต็มความรู้ความเข้าใจอีกมาก นอกจากนี้ยังรวมถึงกรอบความคิดเกี่ยวกับจิตวิเคราะห์และการศึกษาเกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึก ที่สามารถเป็นแนวทางใหม่ๆ ให้กับการศึกษาทางประวัติศาสตร์และสังคมได้เช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

Darnton, R. (1984). *The Great Cat Massacre and Other Episodes in French Cultural History*. New York: Basic Books.

Roper, L. (2005). *Oedipus and the Devil. Witchcraft, Sexuality and Religion in Early Modern Europe*. New York: Routledge.